

Наставно-научном већу Правног факултета Универзитета у Београду

Одлуком Наставно-научног већа одређени смо да дамо извештај о докторској дисертацији под називом **“Ратна окупација – међународно-правно регулисање”** кандидата **мр Милана Тесле**.

Комисија има част да Наставно – научном већу Правног факултета Универзитета у Београду поднесе следећи

Реферат о завршеној докторској дисертацији

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Кандидат Мр Милан Тесла рођен је 25.09.1969. године у Сиску, Република Хрватска. Основну и средњу школу, смер управно-правни завршио, је у Карловцу, Република Хрватска. Филозофски факултет уписао је у Загребу 1988. године на одсеку Историја. Правни факултет у Загребу уписао је школске године 1989/90. године. Студије права наставио је школске 1991/92. године на Правном факултету у Београду – међународноправни смер. Дипломирао је јануара 1997. године.

На основу конкурса примљен је 18. маја 1998. године у радни однос у Врховни суд Србије у својству приправника. Приправнички стаж у дужини од две године у складу са одредбама Закона о радним односима одрадио је у Врховном суду Србије и Петом општинском у Београду. након две године рада у Врховном суду Србије и Петом општинском суду положио је 30. јануара 2001. године правосудни испит у организацији Министарства правде и локалне самоуправе Републике Србије. Од 15.маја 2001. године засновао сам радни однос на неодређено време на основу конкурса у стручној служби Владе Србије, у Републичком Комесаријату за избеглице у звању стручног сарадника. За време рада у Комесаријату за избеглице едукован је за подручје људских права, а између осталог учествовао је на тродневном семинару међународног удружења ICVA одржаног од 1. до 3. аугуста 2001. у Београду у хотелу Палас. Пре запослења у Републичком Комесаријату за избеглице едукован је на семинару који је организовала Швајцарска хуманитарна организација “Swiss Disaster Relief” 1997. године под називом: “Остваривање права и правна заштита избеглица”. Семинар је био намењен дипломираним правницима заинтересованим за раду у хуманитарним правним канцеларијама за помоћ избеглицама у остваривању и заштити њихових права.

Последипломске студије на смеру за међународно јавно право уписао је школске 2003/04. године. У току последиломских студија између осталог одбранио је семинарски рад под називом “Отмица авиона као међународно кривично дело”. Усмени магистарски испит положио је у октобру 2006. године, а магистарски рад под називом “Право азила са освртом на азил у Европској унији и земљама југоисточне Европе” одбранио је 24. септембра 2007. године.

У току студија на Правном факултету у Загребу одбранио је два семинарска рада. Први семинарски рад под називом “Федерални систем САД” у оквиру предмета Уставно право и политичке институције одбранио је маја 1991. године са одличном оценом. Семинарски рад на тему “Екстрадиција” у оквиру предмета Кривично процесно право одбранио је маја 1991. године са оценом врло добар (4). На Правном факултету у Загребу положио је енглески језик за правнике на првој и другој години студија. Кандидат је навео да говори и да се служи енглеским језиком и да има почетно

знање немачког и италијанског језика. Познаје рад на рачунару, завршио је курс рачунара за програме Windows, Word, Excel Internet Explorer, Outlook Express.

Написао је и објавио следеће радове:

- "Међународноправна заштита културних добара у случају оружаног сукоба и окупације", *Страни правни живот*, бр. 2/2016, стр. 217-229.
- "Дипломатски азил- проблеми и контроверзе", *Војно дело*, бр.2/2015, стр. 84-104.

Кандидат Тесла је од фебруара 2009. године у радном односу на Интернационалном Универзитету у Новом Пазару, Правни факултет, департман у Панчеву у својству асистента. У летњем семестру школске године 2008/2009. године изабран је за асистента за Европско право, Људска права и слободе, Међународне односе и Међународно приватно право. У школској 2009/2010. години изабран је за асистента и за следеће предмете: Међународно јавно право, Право локалне самоуправе и Политички систем и локална самоуправа.

Докторска дисертација **мр Милана Тесле “Ратна окупација – међународно-правно регулисање”** одобрена је на седници Наставно-научног већа од 27. јуна 2011. године, а за ментора је одређен проф. др Владан Јончић. Кандидат је предао текст који обухвата седам делова и закључак и има 327 страница проредом 1.5, фонт *Times New Roman*, величина фонта 12, са садржајем, резимеом, литературом, биографијом и изјавама. Дисертација је израђена на основу проучавања грађе која обухвата домаће и стране радове.

2. Предмет и циљ дисертације

Тема докторске дисертације „Ратна окупација – међународноправно регулисање“ кандидата мр Милан Тесла је оригиналан научни рад зансноваан на оригиналној идеји која је од значаја за развој науке међународног права, као и за развој научне мисли уопште. Појам, односно феномен ратне окупације, је питање које је имало дугу еволуцију. Развој овог института је започео од најстаријих времена и развијао се до данашњих дана. Некада се сматрало да заузимање неке територије аутоматски повлачи право да се њоме слободно располаже. Међутим, то схватање је у новијој ери ратова и развоја међународног права, а посебно међународног права оружаног сукоба напуштено. У 16. и 17. веку важио је принцип да окупација сама по себи повлачи непосредно промену суверенитета. Другим речима, ратна окупација и анексија су поистовећиване, тако да је освојена територија улазила одмах у састав територије освајача. Од 18. века, односно од мира у Утрехту 1713. године, правна наука другачије посматра окупацију што је изражено код једног броја теоретичара, посебно, код Ватела који сматра да се територија може стећи само уговором о миру. Као политичко – правна категорија, у смилу правног института, ратна окупација се јавља крајем 18. века у време стварања националних држава. У историји међународних правних и политичких односа, први организовани елементи ратне окупације јављају се у ратовима Наполеона Бонапарте, али је специфичних облика ратне окупације било и у време колонијализма.

Кандидат је у току проучавања феномена ратне окупације повезао ово питање са низом питања којима се бави теорија међународног права. Међу најзначајнијим питањима, појавио се проблем дефинисања, садржине и карактеристика ратне окупације у међународном ратном праву, затим, проблем разграничења односно издвајања ратне окупације од мирне окупације и разграничења ратне окупације од института инвазије. Стога је главни задатак кандидата био да се кроз аналитички

приступ уз помоћ релеватне литературе (домаће и стране), као и коришћењем извора међународног хуманитарног права, утврди појам и карактеристике ратне окупације, као и правни режим ратне окупације односно права и обавезе окупационе силе који су били утврђени Хашким правилником о законима и обичајима рата на копну из 1907, делимично Женевским конвенцијама о заштити грађанских лица за време рата из 1949. године, Протоколом I из 1977.године, Конвенцијом о заштити културних добара у случају оружаног сукоба из 1954. године и обичајним међународним правом. Кандидат је утврдио да су правила која се односе на ратну окупацију настала на основу претпоставке да је окупација у рату реална могућност и да са њом увек треба рачунати. Кандидат је утврдио да је још Хашким правилником из 1907. године утврђен карактер окупације и карактер власти коју окупатор има. У дисертацији је утврђено да се у то време могло да очекује да ће претпоставке, од којих полази Хашки правилник, бити реалне. Наиме, претпоставка је била да ће окупатор када својом војном снагом потисне другу зараћену страну бити у стању да умири окупирану територију, да изнуди послушност становништва, да организује власт и да је стварно држи. Један од циљева истраживања био је обogaћивање домаће литературе једном целовитом и свеобухватном студијом о главним аспектима и елементима ратне окупације.

3. Основне хипотезе од којих се пошло у истраживању

Полазна основа у истраживању било је дефинисање и утврђивање карактеристика појма ратне окупација. Овом питању је био посвећен први део рада. Кандидат је на самом почетку докторске дисертације анализирао елементе појма окупације, ставове и гледишта доктрине о томе, разграничење ратне окупације од мирне окупације и посебно, разграничење ратне окупације од инвазије. У даљем истраживању феномена ратне окупације и његовог међународноправног регулисања кандидат је пошао од следећих хипотеза:

Прво, да је ратна окупација фактичко, а не правно стање, с обзиром да је одавно у доктрини и пракси прихваћено да је примарни услов окупације фактичко запоседање територија;

Друго, да ратна окупација не повлачи промену суверенитета. Другим речима то значи да окупирана територија не може да постане саставни део државног простора окупационе силе и да окупатор не може да се понаша као суверен;

Треће, да је окупација пролазна и временски ограничена. Дакле, није битна временска дужина трајања стања окупације, него је битно да је то трајање ограничено за неко време;

Четврто, да окупациона сила не врши власт у име државе која је ту територију привремено напустила, већ у своје име и на основу овлашћења које јој даје међународно право оружаних сукоба;

Пето, да окупатор нема законодавну надлежност на окупираној територији, нити има право да на тој територији проширује важење закона своје земље;

Шесто, да окупатор не сме да мења основне правне институције и политички систем окупиране државе;

Седмо, да је окупациона сила дужна да са целокупним становништвом поступа човечно и не сме да предузме било какве мере које могу да узрокују физичке и психичке патње или истребљење;

Осмо, да је приватна имовина на ратом окупираним територијама неповредива, осим имовине која може да послужи у ратне сврхе;

Девето, да се ратна окупација простире само на територије где је власт непријатељске војске успостављена и где је у стању да се одржава;

Десето, да се право окупатора у вези непокретне државне имовине своди на обично уживање односно администрирање, а нема својину над њом.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Прво део: Појам и правна природа ратне окупације

У првом поглављу дефинише се појам и природа ратне окупације. Сматра се да је нека територија окупирана онда када је стварно потчињена власти непријатељске војске, простире се тамо где је власт успостављена и где је у стању да се одржава. Наглашавају се карактеристике ратне окупације. Она представља фактичко, а не правно стање. Такође, представља привремено и проласно стање. Ратна окупација окончава се кад непријатељска војска престане стварно вршити власт на окупираним територијама. Окупатор не стиче суверенитет над окупираном територијом. Анализира се разлика између окупације и сличних појмова као што су инвазија, анексија и мирна окупација. За разлику од окупације, инвазије је само продор на непријатељску територију где се непријатељске снаге задржавају у борби, а власт непријатеља још увек није успостављена. Анексија је присаједињење туђе територије, а држава која врши анексију стиче суверенитет над дотичним подручјем. Опште је прихваћено правило да се границе не могу мењати у доба рата, дакле не може се вршити ни анексија окупираних територија. Дефинисање појма ратне окупације почиње у римско доба када за разлику од данашњег појма, окупација представља заузимање непријатељске имовине у рату. Као правна категорија окупација се јавља крајем 18. века, а први организовани елементи ратне окупације јављају се у Наполеоновим ратовима. Најзад, у овом поглављу разматрају се схватања правне доктрине о ратној окупацији која су произашла из принципа хумановсти и националности. Наводе се схватања најзначајнијих правних теоретичара, нпр. Хефтера који сматра да је окупација привремена контрола над територијом која не укључује промену суверенитета, као и схватања Фиора, Халека, Либерера и других правних теоретичара.

Други део: Правни поредак на окупираној територији

У другом делу разматра се однос окупатора према законодавству окупиране државе, судовима и судском поступку, однос према дипломатско-конзуларним представништвима итд. Окупатор нема законодавну надлежност на окупираној територији и нема право да на тој територији проширује важење закона његове земље. Окупатор не сме мењати основне институције или друштвено-политичко уређење. Он може да суспендује или измени поједине законе уколико су ти закони у супротности са окупацијом или уколико би применом тих закона била доведена у питање безбедност окупаторске војске. Кривично законодавство окупиране територије остаје на снази уколико га не укине или не обустави окупирајућа сила, само ако законодавство представља опасност за безбедност или препреку за примену Четврте Женевске конвенције. Судије са целокупним својим апаратом делују надаље у оквиру своје надлежности. Судије могу поднети оставку на свој положај, у ком случају окупатор поставља нове судије. У случају кршења кривичних прописа, окупациона сила има право да изведе кривце пред своје војне судове под условима да су судови неполитички, основани на редован начин и да заседају на окупираној територији. Судови окупирајуће силе не могу изрећи ниједну пресуду којој није претходило уредно суђење. Предвиђа се право жалбе као правно средство на располагању окривљеном. Право окривљеног да се жали на осуђујућу пресуду сматра се основним људским

правом. Лица осуђена на смрт имају право да траже помиловање. У погледу односа окупатора према грађанском и трговачком праву окупатор, по правилу, неће мењати правила грађанског права која се односе на својину, уговоре и друге односе између приватних лица.

Трећи део: Однос окупатора према цивилном становништву

У овом поглављу разматра се однос окупатора према цивилном становништву на бази важећих прописа пре свега Хашког правилника из 1907. и Четврте Женевске конвенције из 1949. године. Хашким конвенцијама предвиђена су ограничења окупатора инспирисана идејом да се цивилно становништво на окупираној територији заштити од уништења, ратних страдања, материјалних и културних разарања итд. Према међународном хуманитарном праву, цивилима није допуштено да пружају насилан отпор непријатељској окупацији нити да се боре за ослобођење своје територије насилним средствима. Женевска конвенција о заштити грађанских лица за време рата даје пуно шири значај правима цивила на окупираној територији. Суштинска одредба Женевске конвенције наводи да се заштићена лица на окупираној територији не могу лишити права које она прописује. У овом делу наводе се и анализирају права и обавезе окупационе силе, као и забрањени поступци. Окупационој сили је забрањено, на пример, да колективно кажњава цивилно становништво због дела појединаца. Окупациона сила мора поштовати част и права породице, верска убеђења и верске обреде. Стране у оружаном сукобу не смеју депортовати нити принудно пресељавати цивилно становништво са окупираних територија. То се може само ако то налаже безбедност тих цивила или императивни војни разлози. Забрањене су и мере репресалија према заштићеним лицима и њиховој имовини. Женевска конвенција прописује и велики број обавеза окупационе силе. Тако, на пример, окупациона власт има обавезу сарадње са локалним властима ради нормалног рада установа намењених збрињавању и одгајању деце, такође окупациона сила мора предузети све потребне мере ради идентификовања деце. Деца су увек директно, или индиректно жртве оружаних сукоба. Окупациона сила дужна је, такође, да обезбеди снабдевање становништва животним намирницама и лекарским потребама. Окупационој сили призната су одређена права тј. допуштено јој је да врши неке мере према цивилном становништву као што је убирање пореза и накнада установљених у корист државе

Четврти део: Однос окупатора према приватној имовини

У четвртном делу обрађена су овлашћена окупатора и обавезе. Окупатор има одређена овлашћења према приватној имовини. Кад се ради о овлашћењима окупатора треба узети у обзир две категорије приватне имовине, имовина која може бити коришћена у ратне сврхе и имовина која не служи ратној сврси. Имовина из прве категорије подложна је заузимању, док је имовина која не служи ратној сврси заштићена је у сувоземном рату. Приватна својина не може бити конфискована, а изричито је забрањена пљачка. Од правила неприкосновености приватне својине постоје два изузетка, а то је право окупатора на реквизиције и контрибуције. Реквизиције су давања у натури за потребе окупационе војске. Оне се могу захтевати само за потребе окупационе војске и морају бити у складу са економским могућностима земље. Не смеју обавезивати становништво да учествује у ратним операцијама против своје земље. За разлику од реквизиција, контрибуције су новчана давања. Сва новчана давања преко редовних представљају контрибуције. Дакле, то су ванредна новчана давања које окупатор узима од окупиране државе. Контрибуције су ограничене на потребе окупационе војске и управе запоседнуте области. Могу се убирати (као и реквизиције) само на основу писмене наредбе и под одговорношћу командуюћег

генерала окупиране области. Убирање се мора обављати у складу с правилима о пореској основици, за сваку контрибуције издаје се признаница. Одредбом хашког Правилника такође је предвиђено да се са општинским добрима, добрима посвећених верским обредима, добротинству, настави, науци и уметности чак кад припадају држави, поступа као са приватном својином.

Пети део: Однос окупатора према јавној имовини

У овом делу рада утврђује се и анализира однос окупатора према јавној имовини. Окупатор може слободно располагати државном имовином. У вези јавне имовине, потребно је разликовати покретну од непокретне имовине. У погледу покретне имовине, окупатор може запленили готовину, фондове, доспеле папире од вредности који припадају држави, складишта оружја и слично и сву покретну имовину која може послужити ратним операцијама. У погледу непокретне јавне имовине предвиђено је правило да се држава окупатор сматра само администратором и уживаоцем јавних грађевина, непокретности, шума, пољопривредних добара. Окупатор мора очувати основна средства тих имања и управљати њима у складу са правилима плодоуживања. Окупациона сила одлучује да ли постоји војна отреба у односу на одређену имовину. Имовина као што су железнице, утврђења и аеродроми служе непосредно војној потреби коју окупациона сила може да искористи. Имовина која није у функцији војне потребе мора бити сачувана и њоме се мора пажљиво управљати. Непокретна јавна имовина државе која служи непосредно војној потреби остаје у рукама окупатора до краја рата, а може бити уништена или оштећена ако је неопходно за извођење ратних операција. Разматра се статус тј. заштита културних добара за време оружаног сукоба тј. за време ратне окупације. У стара времена постојала је претпоставка да победници могу запленили или уништити уметничка дела, јавне грађевине, сакралне установе и друге културне вредности побеђене државе. Први покушај кодификације културних добара настаје 1863. године објављивањем Либеровог кодеса. Њиме се предвиђа заштита уметничких дела, библиотека, научне опреме и средстава, такође и болница. Најважнијим документом за заштиту културних добара сматра се Хашка конвенција за заштиту културних добара у случају оружаног сукоба. У културна добра убрајају се музеји, библиотеке, архиве, археолошка налазишта и дела архитектуре, историјска дела. Према конвенцији, уговорне стране су се обавезале да поштују културна добра која се налазе како на њиховој територији, тако и на територији других страна уговорница. Конвенција се примењује како на ратну окупацију, тако и на активно вођење непријатељстава. Сви акти непријатељства против културних добара су забрањени током ратне окупације осима ако то императивно захтева војна потреба. Државе уговорнице које окупирају територију друге уговорнице дужне су да помажу напоре надлежних институција на окупираној територији како би се осигурала заштита и одржавање културни добара.

Шести део: Однос окупације као правног института и агресије

У глави шест, анализира се и разматра однос окупације и агресије. Агресија представља међународно кривично дело, насилна акција једне државе против територијалног интегритета или политичке независности друге државе у циљу угрожавања државе, промене њеног система или отцепљења дела њене територије. Слична дефиниција агресије усвојена у Резолуцији Генералне Скупштине УН из 1974. године. Посебно је важна одредба у резолуцији према којој се агресијом сматра инвазија или напад оружаних снага једне државе на територију друге државе и свака ратна окупација, макар привремена која произађе из инвазије или напада. Класично међународно право сматрало је окупацију легалним актом као и агресију. Међутим,

савремено међународно право третира ратну окупацију као недозвољен акт и као агресиван акт. Иако је ратна окупација проглашена агресивним актом, не значи да се укидају постојећа правила о окупацији. Она се и даље примењују с обзиром да је ратна окупација могућа у данашњим условима. На основу напред изнетог, очигледно је да модерно међународно право третира агресију, окупацију и инвазију забрањеним актима који су супротни Повељи УН, као и систему колективне безбедности успостављеним после другог светског рата. Увек постоји могућност да нека држава предузме акт агресије на другу државу и да успостави режим ратне окупације на територији запоседнуте државе. У том случају, примењује се право ратне окупације кога је држава окупатор дужна да се придржава у складу са постојећим правилима о окупацији.

Седми део: Познати случајеви ратне окупације у свету

У последњем поглављу даје се приказ и анализа познатих случајева ратне окупације у свету, израелске окупације палестинских територија, окупације Источног Тимора од стране Индонезије и инвазија и окупација Ирака од стране САД и Велике Британије. Пре свега, обрађен је пример израелске окупације палестинских територија насталу 1967. године. За већину држава израелска окупација подразумева претпоставку да је окупација привременог карактера. Државе укључене у овај сукоб прихватиле су главне међународне уговоре који се тичу ратне окупације: Четврту Хашку конвенцију из 1907, Четири Женевске конвенције из 1949, Хашку конвенцију о заштити културних добара из 1954 . године, Протокол 1, и Женевски протокол из 1977. године. На почетку рата Савет Безбедности је донео резолуцију у којој је позвао стране учеснице у сукобу да скрупулозно поштују хуманитарна начела која регулишу третман ратних заробљеника и заштиту цивилних особа у време рата. Од почетка сукоба, војна управа је издавала прокламације, тј. војне наредбе. Најважнија наредба издана је првог дана сукоба, према којој је обласни командант преузео сву законодавну, извршну и судску власт. Посебно је размотрена улога војних судова. Наиме, Израел је успоставио војне судове који су искључиво надлежни да одлучују о кршењу безбедносног кодекса који дефинише кривична дела против окупационих снага. Правило је да локални правни систем остаје на снази као и пре успоставе окупације. Војни судови морају се основати на редован начин, бити неполитички и лоцирани на окупираној територији. Главни задатак израелских војних судова јесте да гони Палестинце учиниоце кривичних дела који су оптужени због безбедносних кривичних дела. Наиме, правила јурисдикције израелског војног система дозвољавају примену над палестинским цивилним становништвом. Територијална јурисдикција иначе је ограничена Хашким правилником, према коме се окупација простира само на територију где је власт успостављена и где је у стању да се одржава. У овом поглављу разматра се како територијална, тако екстериторијална јурисдикција израелске државе на окупираним територијама. Што се тиче окупираних палестинских територија војни судови прописују да је у циљу успостављања јурисдикције над екстериторијалним делима потребан експлицитан закон. Од 1973. године уведена је екстериторијална одредба војног команданта, према коме је војни суд надлежан да суди сваком ко је починио дело изван региона које би представљало кривично дело као да је учињено у региону. Ово законодавство штити безбедност у погледу јавног реда и мира и дозвољава да се кривично право на окупираним територијама примењује на особе у трећим државама, а починилац може бити свако ко је починио кривично дело изван територије Западне обале и Газе.

Посебно је анализиран случај окупације Источног Тимора од стране Индонезије. Индонезија је 1975. године извршила окупацију и инвазију Источног Тимора, поставила привремену владу и континуирано вршила окупацију око двадесет и пет година. Окупација је била веома брутална, а убиства и страдања тако чести да се може говорити

о геноциду. 1999. године расписан је референдум на коме се већина становништва определила за независност. Након тога, дошло је до велике ескалације насиља и убистава, јер Индонезије није хтела да дозволи одвајање те територије. Неопходно је нагласити да је на тој територији прво успостављена мисија УН која је имала задатак да обезбеди спровођење референдума. После је формирана мисија и међународне снаге за Источни Тимор. Мисија је имала мандат да обезбеди сигурност и успоставу правног поретка, успоставу ефективне власти, обезбеђење стварања услова за самоуправу. Међународне снаге успостављене су под руководством Аустралије. Дуго година западне земље нису признавале право на самоопредељење Источног Тимора, највише због стратешког и политичког значаја Индонезије на светској сцени. Међутим, мора се закључити да помирљиву реакцију међународне заједнице на индонежанску окупацију не треба посматрати као примену укорењених међународних норми, те зато овај случај не би требало користити као преседан да би се оправдало кршење права окупације у другим државама.

Посебно је истражена инвазија и окупација Ирака 2003. године од стране САД и Велике Британије. Ове две државе започеле су оружани сукоб против Ирака са образложењем да ова држава поседује оружје за масовно уништење. Извршена је инвазија, и убрзо успостављена окупација на читавој територији Ирака. Акција је изведена без одобрења Савета Безбедности УН. Након пораза ирачке армије, САД и Велика Британија постају *de facto* власт у Ираку, тј. постале су окупационе снаге према међународном хуманитарном праву. Ваздушни напади јасно су означили међународни оружани сукоб између држава коалиције и Ирака. Убрзо је усвојена веома значајна резолуција Савета Безбедности 1483 која је потврдила применљивост Хашког правилника из 1907. године и Четврте Женевске конвенције из 1949. године. на окупацију Ирака. Резолуција утврђује права и дужности окупационе силе у складу са међународним правом, а преамбула признаје статус коалиционим снагама као окупационим силама у Ираку. Резолуција је створила и неке изузетке од права окупације, на пример, Савет Безбедности је одобрио економску обнову, правну реформу и стварање нове владе. Дошло је до одређеног одступања од права окупације и то је отворило питање односа овлашћења Савета Безбедности према нормама *ius cogensa* тј. општеобавезним нормама од којих није дозвољено одступање. Сама Повеља УН изричито утврђује да Савет Безбедности има овлашћење да одступи од норми међународног хуманитарног права. Наиме, резолуција Савета Безбедности има примат над уговорним одредбама у случају сукоба ова два извора. Према Повељи УН, Савет Безбедности има примарну одговорност за одржавање међународног мира и безбедности, а на основу главе VII Повеље његове одлуке су обавезујуће за државе чланице. Ипак, све резолуције које су усвојене афирмишу да међународно хуманитарно право и право окупације важе без изузетка. Ниједна одредба у резолуцијама не позива на прекорачивање или излагање ван оквира права окупације.

Посебно важан сегмент односи се на незаконите учеснике оружаног сукоба. Израз “незаконити борац” односи се на лица која узму директно учешће у непријатељствима без права да то ураде. То би нпр. били цивили који узму директно учешће у сукобу и чланови милиција и добровољачких одреда који нису интегрисани у редовне оружане снаге, а не испуњавају услове ни за легалне добровољачке јединице. Протокол I је је у члану 75. решио питање статуса лица која учествују у непријатељствима, а не испуњавају услове за статус борца. Наиме, свака особа која је учествовала у сукобима, а нема право на статус ратног заробљеника имаће право на заштиту. Члан 75. Обухватио је граничне случајеве цивила и бораца који се налазе на граници између лица која могу да мењају статус и цивила који се нађу у власти стране у сукобу са нејасним статусом. Размотрена је и улога приватних војних компанија. Оне представљају корпоративна

тела која су специјализована за пружање војних знања и вештина, вођење тактичких борбених операција, стратешко планирање, обавештајна, оперативна и логистичка подршка итд. То отвара посебна питања у вези са њиховим правним статусом. Наиме, поставља се питање да ли су лица запослена у приватним војним компанијама укључена у оружане снаге стране у сукобу. У ирачком рату су приватне компаније унајмљеним лицима признавале статус цивила. Међутим, овај став је погрешан с обзиром да су ова лица све време била у статусу припадника оружаних снага. Приватне компаније су, да би избегле замке међународног права, прибегле примању у службу само оних лица који су држављани страна у сукобу, јер њихова национална припадност некој од зараћених страна представља чинилац који их искључује из статуса плаћеника.

4.1. Примењене методе у истраживању

Кандидат је пошао од чињенице да је задатак да детаљном анализом уз помоћ релевантне литературе и кроз укључивање најважнијих извора међународног хуманитарног права, дефинише појам, садржај и карактеристике ратне окупације, њен историјски развој, правни режим према међународним уговорима као и конкретне случајеве ратне окупације који се појављују у свету. У истраживању поменутој теме користио се методама друштвених и правних наука – првенствено историјским, нормативним, упоредноправним, анализом, синтезом и методом случаја.

После дефинисања предмета истраживања у уводу, задатак кандидата је био да одреди појам и правну природу ратне окупације, затим да се тај појам разграничи од сличних појмова као што су анексија и инвазија. С обзиром да је ратна окупација феномен који се развијао кроз историју, настојао је да прикаже корене и зачетке ратне окупације који сежу дубоко у прошлост. У том смислу, користио је историјски и социолошки метод.

У другом, трећем, четвртном делу доминантан је био нормативни и упоредноправни метод уз присуство неких других правних метода. Међународно право оружаних сукоба доживело је велики развој и експанзију са развијеном међународноправном регулативом што изискује употребу и коришћење нормативног метода. Кад се ради о употреби упоредноправног метода он је важан због чињенице да је за разумевање појма, садржаја и карактеристике ратне окупације неопходно познавање разгранатог система међународног права оружаних сукоба, на првом месту међународног хуманитарног права, као и правила усклађивања и координације извора права. У последњем делу рада користио је метод случаја уз нормативни и историјски метод, уз помоћ посматрања и анализе примера ратне окупације у свету. Метод случаја проучавао је конкретне догађаје као посебне целине. На тај начин могу се посматрати конкретни случајеви ратне окупације као једна целина са одређеним карактеристикама.

На крају, након свеобухватне анализе, кандидат је у закључку сумирао резултат истраживања. Покушао је да предвиди могући даљи развој међународног хуманитарног права, а у оквиру њега развој феномена ратне окупације посматрајући главне аспекте и питања ратне окупације који ће вероватно у будућности добијати нове садржаје с обзиром на нагли развој науке и технике и с обзиром на измењене и усавршене начине ратовања и развој ратне технике.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Проблем односно феномен ратне окупације питање је које дуго заокупља пажњу, како пажњу међународне заједнице тако и пажњу правне доктрине и праксе. Иако представља један од главних појмова међународног хуманитарног права, ратна

окупација остаје недовољно обрађено питање у научној и стручној литератури, нарочито домаћој.

У нашој литератури готово да нема озбиљнијег рада који се бавио искључиво феноменом ратне окупације. Постоје одређени уџбеници и монографије из међународног хуманитарног права који се баве целокупном проблематиком међународног хуманитарног права, али само сегментарно и површно обрађују ову тему. Такође, ретки су чланци и монографије објављени у иностранству које се баве искључиво овим проблемом. У том смислу, ова тема остала је до сада у приличној мери необрађена тако да израда овог рада представљати допринос у систематизацији досадашњих научних сазнања о феномену ратне окупације. Сам приступ кандидата овој теми је већ допринос савременом теоријском сазнању овог института, с обзиром да до сада дуго није било сличних радова на ову тему. Кандидат је поред тога, истраживањем овог феномена међународног права, као разграничења ратне окупације од сродних односно сличних појмова, као и инкорпорирње овог појма у један шири контекст који је обухватио најважнија теоретска питања овог проблема допринео развоју ове области међународног права оружаних сукоба. Дакле, потреба за једном свеобухватном студијом о појму, карактеристикама, историјском развоју, правном режиму, схватањима у доктрини међународног хуманитарног права и анализом конкретних случајева у пракси, овим је донекле ублажена.

Једно од научних циљева истраживања било је анализирање и преиспитивање гледишта и теорија на којима се заснивају норме о ратној окупацији. Може се очекивати да ће у будућности у домаћој литератури доћи до чешће обраде ове теме. У једном делу рада циљ овог истраживања је био, између осталог, и да се прикаже историјски развој ратне окупације. Поред тога, важно је било објаснити и анализирати правни режим ратне окупације који произилази из Хашког правилника из 1907. године и једним делом из Женевских конвенција о заштити грађанских лица за време рата из 1949. Неопходно је било навести ставове правне доктрине о појму и садржају ратне окупације и разграничити ратну окупацију од инвазије.

У посебном делу рада кандидат је приказао и анализирао правни поредак на окупираној територији, укључујући однос окупатора према постојећим законима, положај судија, службеника и других припадника јавних установа, примена кривичног законодавства од стране окупатора, регулисање судског поступка као и административно управљање окупираним територијама. Из чињенице да се суверенитет не преноси на окупатора, произашао је закључак да окупатор нема право да становништво окупиране територије сматра сопственим држављанима. Такође, становништво окупиране територије не може бити присиљено да служи у његовој војсци. У вези цивилног становништва кандидат је посебно нагласио обавезу окупатора да поштује част породице, лични живот, приватну својину као и верска убеђења становништва.

Целовита обрада питања ратне окупације претпоставља и утврђивање положаја имовине, како приватне тако и јавне на окупираним територијама. Кандидат је размотрио разлику између јавне и приватне имовине, као и разлику између непокретне и покретне јавне имовине, овлашћења окупатора да буде уживалац, односно администратор непокретне јавне имовине као и обавезу да поштује неприкосновеност приватне својине, уз изузетке контрибуције и реквизиције.

Може се очекивати да ће дисертација скренути пажњу јавности и упознати је са овим питањем и пружити адекватну анализу и коментар. Најзад, може се сматрати да обрада ове теме може извршити позитиван утицај, односно подстрек на даље изучавање овог проблема и пружити допринос прогресивном развоју међународног права оружаних сукоба и међународног хуманитарног права у целини.

6. Закључак:

Комисија сматра, на основу изнетих података, да се докторска дисертација кандидата Милана Тесле под називом **“Ратна окупација – међународноправно регулисање”** **може да прихвати** јер је урађена у свему према одобреној пријави, да је оригинално и самостално научно дело и да су се стекли услови за њену јавну одбрану.

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ:

Др Миленко Крећа, редовни професор
Правног факултета Универзитета у
Београду, у пензији

Др Владан Јончић, ванредни професор
Правног факултета Универзитета у
Београду

Др Душко Димитријевић,
научни саветник ИМПП